

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΜΟΝΤΕΛΩΝ ΠΡΩΙΜΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Αργυροπούλου, Μαρία Ιωάννα,

Κλινικός Ψυχολόγος, MSc, Ph.D. -Ψυχοθεραπεύτρια Γνωσιακής /
Συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης

gmargirop@gmail.com, www.argiropoulou.gr

Που διαφοροποιούνται τα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης;

Ποιότητα προγράμματος

- Σχετίζεται με την αποδοτικότητά του
- Εξαρτάται από ποιοτικά χαρακτηριστικά όπως:
  - από την εκπαιδευτική κατάρτιση και την εμπειρία του προσωπικού (υψηλή κατάρτιση)
  - Την αναλογία εκπαιδευτών/παιδιών (μικρή αναλογία)
  - Το αναλυτικό πρόγραμμα (αναλυτικά/ ευέλικτα/καθαροί στόχοι που δύνανται να επιτευχθούν με πολλαπλά μέσα/ ενθάρρυνση συμμετοχής γονέων)

Ποιότητα προγράμματος

- Σχετίζεται με την αποδοτικότητά του
- Εξαρτάται από ποσοτικά χαρακτηριστικά όπως:
  - Συχνότητα /αριθμός ωρών που το παιδί απασχολείται στο πρόγραμμα (υψηλή)
  - Ηλικία παιδιού κατά την έναρξη (πρώιμη έναρξη)

Πληθυσμός στόχος και χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

- Παιδιά χαμηλότερων κοινωνικο-οικονομικών στρωμάτων ωφελούνται περισσότερο

Περιβάλλον/ Τόπος λειτουργίας

- Δημογραφικά χαρακτηριστικά πληθυσμού
- Οικονομικές ευκαιρίες
- Χωρητικότητα ιδρυμάτων

- Πχ σε μια περιοχή με χαμηλά ποσοστά εγκληματικότητας τα μειονεκτούντα παιδιά έχουν μικρή εμπλοκή σε εγκληματικές ενέργειες ακόμη και πριν την έναρξη της παρέμβασης, επομένως η απόδοσή της αναμένεται να είναι χαμηλότερη

ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΡΩΙΜΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

Η επιμόρφωση των γονέων: ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα

- Από τη μια πλευρά οι γονείς επιθυμούν να επιμορφωθούν, ενώ και οι έρευνες δείχνουν μια συσχέτιση μεταξύ των αλληλεπιδράσεων μητέρας-παιδιού και της αποτελεσματικότητας του προγράμματος πρώιμης παρέμβασης
- από την άλλη πλευρά υπάρχει ανησυχία σχετικά με την δυνατότητα της επιμόρφωσης των γονέων να αλλάξει την οικογενειακή ατμόσφαιρα, μετατρέποντας το σπίτι από το φυσικό περιβάλλον του παιδιού σε ένα τεχνητό περιβάλλον και διαταράσσοντας τις οικογενειακές σχέσεις. Σε μια μετα-ανάλυση βρέθηκε ότι τα παιδιά τα οποία λάμβαναν απευθείας εκπαίδευση είχαν μεγαλύτερα και πιο μακροπρόθεσμα οφέλη, συγκριτικά με τα προγράμματα τα οποία βασίζονταν σε ενδιάμεσες οδούς, όπως η εκπαίδευση των γονέων.
- Μια ενδιάμεση προσέγγιση υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση των γονέων μπορεί να θεωρηθεί ως μία από τις διάφορες μορφές γονικής υποστήριξης τις οποίες οι γονείς έχουν ανάγκη και ότι οι επαγγελματίες στις αλληλεπιδράσεις τους με τις οικογένειες πρέπει να δίνουν έμφαση τόσο στην εκπαίδευση, όσο και στην υποστήριξη

Εκμάθηση κοινωνικών δεξιοτήτων σε παιδιά με ειδικές ανάγκες

- Παρόλο που η Ένταξη στοχεύει στην μεγιστοποίηση της συμμετοχής των παιδιών και των οικογενειών σε δραστηριότητες τυπικές της οικιακής και κοινοτικής ζωής, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες βρίσκονται σε σχετικά μεγαλύτερο κίνδυνο να απορριφθούν από τους συνομηλικούς τους συγκριτικά με τα τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά
- Η επισκόπηση των μέχρι τώρα ερευνών καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα προγράμματα εκμάθησης κοινωνικών δεξιοτήτων μπορούν να ενσωματωθούν αποτελεσματικά στη ρουτίνα του σπιτιού και της τάξης επιφέροντας θετικά οφέλη για τα παιδιά με αναπηρίες.
- Οι παρεμβάσεις οι οποίες περιλαμβάνουν μάθησης μέσω μίμησης προτύπου, δραστηριότητες που σχετίζονται με το παιχνίδι ρόλων, πρόβες και εξάσκηση ή προσομοίωση σχετικών καταστάσεων έχουν θετικά αποτελέσματα στην κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών

Δραστηριότητες που ξεκινούν τα παιδιά vs δραστηριότητες που ξεκινούν οι ενήλικες

- Φαίνεται ότι τα προγράμματα που δίνουν έμφαση σε δραστηριότητες που ξεκινούν από τα ίδια τα παιδιά επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα εμπλοκής των παιδιών σε αυτά, συγκριτικά με τα προγράμματα τα οποία δίνουν έμφαση σε δραστηριότητες οι οποίες ξεκινούν από τους ενήλικες.
- Παρόλα αυτά, τα είδη δραστηριοτήτων στις οποίες εμπλέκονται τα παιδιά είναι πιθανόν να διαφέρουν, κάτι το οποίο εξαρτάται από το αν αυτές ξεκινούν από τους ενήλικες ή από τα παιδιά. Ίσως χρειάζεται μια ισορροπία ανάμεσα στα δύο παραπάνω είδη δραστηριοτήτων. Τα ενδιαφέροντα του παιδιού θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για την προσαρμογή των δραστηριοτήτων ώστε να αυξηθεί η ενεργός συμμετοχή του παιδιού σε αυτές ή η εκδήλωση της επιθυμητής συμπεριφοράς
- Το γεγονός ότι κάποια παιδιά ωφελούνται περισσότερο από τη συμμετοχή τους σε προγράμματα πρώιμης παρέμβασης συγκριτικά με άλλα φαίνεται να σχετίζεται και με το κατά πόσο το παιδί βρισκόταν σε υψηλό κίνδυνο πριν την παρέμβαση. Επομένως, διαφορετικά άτομα μπορεί να χρειάζονται διαφορετικά προγράμματα για να έχουν παρόμοια αποτελέσματα

Ιδιαίτερη έμφαση στα φυσικά περιβάλλοντα

- Σύμφωνα με την προσέγγιση της φυσικής μάθησης, οι επαγγελματίες της πρώιμης παρέμβασης στοχεύουν στον εντοπισμό και στην αξιοποίηση των ευκαιριών για μάθηση με φυσικό τρόπο οι οποίες εμφανίζονται στην καθημερινότητα του παιδιού
- Υπάρχει διχογνωμία σχετικά με την ερμηνεία του όρου «φυσικά περιβάλλοντα» και τον τρόπο εφαρμογής της παραπάνω πρακτικής.
- Η έννοια θα μπορούσε να αναφέρεται στον τρόπο αλλά και στον χώρο στον οποίο προσφέρονται οι υπηρεσίες . Η φιλοσοφία κάτω από αυτόν τον όρο δεν αναγνωρίζει απλώς τον χώρο στον οποίο περνά το παιδί το χρόνο του, αλλά λαμβάνει υπόψη και αναπτυξιακές ανησυχίες ενσωματώνοντας τις παρεμβάσεις στις καθημερινές εμπειρίες οι οποίες λαμβάνουν χώρα στα συγκεκριμένα πλαίσια
- Η μάθηση στο φυσικό περιβάλλον προωθεί τη γενίκευση, δηλαδή την ικανότητα της κατάλληλης ανταπόκρισης σε νέες συνθήκες, ενώ αντιθέτως οι παρεμβάσεις οι οποίες βασίζονται στην εκμάθηση μη λειτουργικών δεξιοτήτων μπορεί να μην διευκολύνουν τη μεταφορά της γνώσης από το ένα περιβάλλον στο άλλο
- Ο εντοπισμός ευκαιριών για μάθηση στο σπίτι υποστηρίζει επίσης την ικανότητα της οικογένειας να εφαρμόσει ένα σχέδιο παρέμβασης

Αρχές για την αξιολόγηση- Σχεδιασμός

- Η χρήση εξατομικευμένου σχεδιασμού στη διαδικασία της αξιολόγησης αποτελεί ένα βασικό στοιχείο της συμπεριληπτικής πρακτικής στην πρώιμη παρέμβαση
- Καλές πρακτικές:
  - Συνεργασία των ειδικών με την οικογένεια στον σχεδιασμό και την εφαρμογή της παρέμβασης
  - Εξατομικευμένη και κατάλληλη για το παιδί και την οικογένεια αξιολόγηση
  - Η αξιολόγηση παρέχει χρήσιμες πληροφορίες για την παρέμβαση
  - Οι επαγγελματίες μοιράζονται τις πληροφορίες με χρήσιμους τρόπους και σεβασμό
  - Χρήση πολλαπλών εργαλείων και πηγών πληροφόρησης,
  - Χρήση αναπτυξιακώς κατάλληλων μεθόδων αξιολόγησης
  - Εστίαση στα δυνατά σημεία και στο πολιτισμικό υπόβαθρο του παιδιού

Μεταβάσεις

- Τα παιδιά μπορεί να μεταβούν από τον ένα επαγγελματία ή υπηρεσία στον άλλον (οριζόντια μετάβαση) ή από τη πρώιμη παρέμβαση στη τυπική εκπαίδευση καθώς μεγαλώνουν (κάθετη μετάβαση)
- Αυτές οι μεταβάσεις μπορεί να είναι συχνές και ιδιαιτέρως αγχωτικές για τα παιδιά με αναπηρίες και τις οικογένειές τους.
- Αποτελεί πρόκληση για τις οικογένειες να μετακινηθούν από ένα μοντέλο πρώιμης παρέμβασης εστιασμένο στην οικογένεια σε ένα μοντέλο εστιασμένο στο παιδί και στο σχολείο
- Η έρευνα δείχνει ότι οι γονείς βιώνουν λιγότερο στρες όταν ενημερώνονται για αυτές τις μεταβάσεις.
- Η μετάβαση είναι μια εξελικτικής διαδικασίας η οποία απαιτεί δέσμευση τόσο από το σχολείο όσο και από τις Υπηρεσίες Πρώιμης Παρέμβασης.
- Σημαντικούς παράγοντες αποτελούν ο σχεδιασμός και η προετοιμασία των παιδιών, των οικογενειών και των επαγγελματιών, η αποτελεσματική επικοινωνία και οι συνεργασίες. Οι υπηρεσίες για τη μετάβαση δεν πρέπει να σταματούν με το που το παιδί εισέρχεται σε ένα νέο πλαίσιο

Κοινωνική στήριξη

- Η έρευνα δείχνει ότι ο βαθμός στον οποίο τα μέλη της οικογένειας έχουν επαρκή επίσημα και ανεπίσημα δίκτυα στήριξης συσχετίζεται με την επιτυχή προσαρμογή του παιδιού με αναπηρίες
- Οι υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης ενδέχεται να έχουν μικρότερη επίδραση στην λειτουργικότητα της οικογένειας συγκριτικά με την εκτεταμένη οικογένεια και τους φίλους.
- Οι επαγγελματίες της πρώιμης παρέμβασης μπορούν να βοηθήσουν τις οικογένειες να εντοπίσουν και να χτίσουν ένα ανεπίσημο δίκτυο στήριξης ή να δημιουργήσουν συνθήκες που ευνοούν την ανάπτυξη τέτοιων δικτύων
- Παρόλα αυτά, όταν η κοινωνική υποστήριξη επιβάλλεται στους γονείς μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις, ιδίως για εκείνους των οποίων η ανάγκη για στήριξη είναι μικρή

Αξιολόγηση της οικογένειας

- Η οικογενειοκεντρική προσέγγιση στην πρώιμη παρέμβαση υποδεικνύει την ανάγκη για συλλογή πληροφοριών σχετικών με την οικογένεια με σκοπό την ανάπτυξη συνεργατικών και υποστηρικτικών σχέσεων.
- Τα επίσημα μέσα συλλογής δεδομένων ενδέχεται να μην παράσχουν αρκετές πληροφορίες, επομένως οι επαγγελματίες πρέπει να κάνουν περαιτέρω συζητήσεις με την οικογένεια για να μαζέψουν όλα τα απαραίτητα στοιχεία
- Οι προτιμήσεις της οικογένειας πρέπει να υπαγορεύουν τις στρατηγικές που θα χρησιμοποιηθούν.

Δουλεύοντας με τις οικογένειες

- Η παροχή κοινωνικής υποστήριξης ως μέρος της παροχής υπηρεσιών εστιασμένων στην οικογένεια προϋποθέτει ότι οι επαγγελματίες νοιώθουν άνετα να εργαστούν με τις οικογένειες.
- Παρόλα αυτά οι περισσότεροι έχουν εκπαιδευτεί να δουλεύουν με παιδιά και όχι με οικογένειες.
- Οι επαγγελματίες πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να αλληλοεπιδράσουν με πατέρες, παππούδες και γιαγιάδες, αδέρφια ή άλλα μέλη της εκτεταμένης οικογένειας ή με άλλα άτομα τα οποία ορίζονται από τις ίδιες τις οικογένειες ως μέλη τους κοινωνικού τους συστήματος
- Η αλληλοβοήθεια των οικογενειών μπορεί να γίνεται ανεπίσημα, δίνοντας στους γονείς ευκαιρίες να συναντηθούν με άλλους γονείς οι οποίοι έχουν παιδιά με αντίστοιχες δυσκολίες, ή μπορεί να πάρει μια πιο επίσημη και οργανωμένη μορφή
- Τα επίσημα δίκτυα αλληλοϋποστήριξης των οικογενειών μπορούν να αυξήσουν τον βαθμό στο οποίο οι γονείς αποδέχονται την κατάστασή τους καθώς και την αίσθηση ότι μπορούν να την αντιμετωπίσουν ..

Η χρήση της τεχνολογίας για την παροχή πληροφόρησης, πηγών και κοινωνικής στήριξης στις οικογένειες

- Η πληροφόρηση σχετικά με ζητήματα που άπτονται της υγείας και της ανάπτυξης των παιδιών γίνεται όλο και πιο διαθέσιμη μέσω του διαδικτύου.
- Οι επαγγελματίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν το διαδίκτυο για να υποστηρίξουν και να καθοδηγήσουν τους γονείς στην προσπάθειά τους να συλλέξουν πληροφορίες, ή μπορούν να αναπτύξουν τις δικές τους διαδικτυακές πηγές προς χρήση των γονέων
- Οι επαγγελματίες χρειάζεται επίσης να βοηθούν τους γονείς να αξιολογούν τις πληροφορίες που βρίσκουν στο διαδίκτυο.

Πολιτισμική επάρκεια και πολιτισμικά κατάλληλες πρακτικές

- Τα μοντέλα πρόωμης παρέμβασης στηρίζονται υπερβολικά στα δυτικά μοντέλα σχετικά με την ανάπτυξη των παιδιών, κάτι που ενέχει τον κίνδυνο μεροληψίας
- Οι επαγγελματίες οφείλουν να σέβονται, να δίνουν αξία και να υποστηρίζουν την κουλτούρα, τις αξίες και τη γλώσσα κάθε οικογένειας και να προωθούν την ενεργό τους συμμετοχή
- Παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμετοχή στα προγράμματα: θέματα γλώσσας, επίπεδο επιπολιτισμού, στάσεις προς την αναπηρία, θρησκευτικές πεποιθήσεις και οικογενειακές παραδόσεις, έλλειψη πληροφοριακού υλικού στη γλώσσα της οικογένειας, έλλειψη δίγλωσσου και εκπαιδευμένου προσωπικού που να γνωρίζει σε βάθος και τους δύο πολιτισμούς, έλλειψη μοντέλων τα οποία αντιμετωπίζουν συστηματικά τους σχετιζόμενους με την κουλτούρα προσανατολισμούς και συμπεριφορές οι οποίες επιδρούν στη χρήση των υπηρεσιών

Υπηρεσίες σε πολιτισμικά και γλωσσικά διαφορετικές οικογένειες

- Κατανόηση των διαφορών εντός και μεταξύ των πολιτισμικών ομάδων οι οποίες μπορεί να οφείλονται μεταξύ άλλων στο φύλο, στο επάγγελμα, στις διακρίσεις, στο κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο και στην ηλικία.
- Εμπόδια στην εφαρμογή πολιτισμικά κατάλληλων πρακτικών ενδέχεται να αποτελούν η έλλειψη χρόνου, ή έλλειψη πληροφοριών και πηγών που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη κουλτούρα, η έλλειψη εκπαίδευσης και η έλλειψη υποδομής.